

ПАВЛЮК
Степан Петрович —
академік НАН України,
директор Інституту
народознавства НАН України

ПРОСВІТНИЦЬКА ПРАЦЯ ВЧЕНИХ-ГУМАНІТАРІВ ЯК ВАГОМИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ НАЦІЇ

Високодостойний пане президенте!

Члени Президії! Колеги!

Достойно складена доповідь президента Академії щодо результатів одержимої праці всіх творчих суб'єктів Національної академії наук України переконливо свідчить про успішність роботи Президії НАН України, яка в складний час національних випробувань, спричинених шаленою війною оскажених московитів, зуміла зберегти творчий настрій чималого інтелектуального середовища. Науково-природничий сектор Академії своїми унікальними розробками допомагає героїчній українській армії протистояти московській орді.

Ученим-гуманітаріям випала вагома місія — викликати довіру до національного суспільства, його історії, культури, величної спадщини, яка була спотворена, принижена, сфальсифікована окупаційними режимами, і найагресивніше — московським, адже в основі розвитку суспільства закладено насамперед його духовно-культурну, пізнавальну, етико-моральну складові, які у свою чергу формують погляд на місію особи, людського колективу, що втілюється в концентровану найвагомішу сутність — свідомість.

Зі свідомістю пов'язаний історичний поступ народу, його шлях до національної Соборності, яким проходили через терни жорстокої боротьби, відчайдушності і жертвності.

Українцям випало чимало лих у їхньому, століттями бездержавному, бутті, але, зберігши національне культурне надбання, яким відбивалися від окупантів, українці переважали їх своєю свідомісною одержимістю. Інтелектуальні сили уже в XIX ст. створюють товариства, братства, метою яких було зупинити шалений процес москофікації українства, що через заборону святих знищував український духовний космос.

Західноукраїнському національному анклаву також було не солодко від польського варварства, Закарпаттю — від угорського, а Буковині — від румунського.

І нам відомо, наскільки було навмисно спотворено на ідеологічне замовлення державокупантів не лише реальну історію підневільних уламків української етнічної території, а й усю віковічну історію України.

Силою національного духу, свідомості та виняткового аналітичного розуму Михайло Грушевський уперше ґрунтовно спростував численні свідомо упереджені трактування імперськи налаштованих істориків, культурологів, мовознавців. Рятункову інтелектуально-просвітницьку місію здійснило й неперевершене за національною напругою Наукове товариство імені Шевченка, до якого були мобілізовані всеукраїнські, одержимі Національною Свободою творчі сили. Однак уже в комуністичних реаліях московської вакханалії ще більш розлючено витоптувалася історична правда народу.

Реальний спротив омосковленню України чинили й чинять інтелектуальні середовища освітян у вищій школі і науковців у системі Академії наук. Таке враження, що величний академік Вернадський свідомо стратегічно передбачив, що численні, розташовані в усьому українському просторі інститути різних наукових профілів стануть форпостами національно свідомих сил, особливо установи гуманітарного профілю, які будуть постійними осередками підживлення національного спротиву.

Національний вогонь Свободи не вгасав!

Сукупно наукове й освітянське середовища вчасно підняли Національний Стяг Соборності, в який повірила українська нація, щоб назавжди позбутися колоніальної залежності.

Уже в тридцятиліття соборного буття окремі особистості — освітяни, науковці, свідомі громадяни, та академічні інституції буквально скальпелем системно рятують омосковлену й спотворену окупантами національну спадщину українців, досліджуючи і відсвіжуючи її через звільнення від імперської затхлості. Найбільше зусиль довелося докласти вченим-історикам, щоб очистити від намулу цілісну фундаментальну платформу буття, що була, є і буде історичним творінням своєрідної української культури, якою дописується світова цивілізація.

Уже сьогодні історики полегшили творчу дослідницьку працю всіх вчених-суспільствознавців. Адже суспільствознавчі науки є промотором суспільного розвитку, як і наука загалом, яку ще й досі наші владні чиновники чомусь не залучають до програм сталого розвитку суспільства. А тим часом на її значенні наголошували світочі національного духу митрополити Андрей Шептицький, Йосиф Сліпий, Василь Липківський.

Андрей Шептицький підкреслював, що «о культурі же народу свідчить у переважаючій мірі його наука». Блаженніший Йосиф Сліпий закликав: «Полюбіть науку, плекайте і збагачуйте її своєю працею... Здвигайте храми науки, вогнища духовної сили».

Фундаментальні академічні дослідження мають у своїй суті не лише пізнавальну, а й політичну місію, вони суттєво впливають на міжнародну поведінку сусідніх народів. До прикладу, поляків. Коли вийшла друком багатотомна праця вчених Інституту народознавства НАН України «Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат», а також праця про народну архітектуру, зокрема сакральну в західній частині України, вдалося значною мірою заспокоїти надто розбурхані голоси польського і словацького суспільства.

Лише Інститут народознавства НАН України опублікував понад 600 книжкових видань, серед яких такі знакові наукові проекти, як «Церковне мистецтво України» у 3 томах, «Мала енциклопедія українського народознавства», «Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат» у 2 томах, а також 180 випусків часопису «Народознавчі зошити», понад 5 тис. окремих наукових статей, матеріали більше десятка реалізованих великих міжнародних проєктів.

Базою для наукових досліджень є колекції Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України, які налічують близько 100 тис. пам'яток та входять до реєстру об'єктів, що становлять національне надбання. Висока експозиційна культура та національна спрямованість впливають на підвищення національної і громадянської сві-

домості та розвиток естетичних смаків відвідувачів.

Отже, в науковий спосіб можна допомагати вирішувати складні політичні проблеми, поліпшувати стосунки з сусідами, детально і без упереджень розкривати дискусійні історичні епізоди. Численні конференції, зустрічі із зарубіжними колегами, а особливо персональні приятельські зв'язки, підсилюють взаєморозуміння між народами.

Стає очевидним, що гуманітарний сектор НАН України здійснює важливу функцію, як у сфері ґрунтового дослідництва суспільних процесів, так і в контексті національного масового ідеологічного просвітництва, що є вагомим фактором забезпечення стійкості Української Нації.

Дякую за увагу!

*За матеріалами засідання
підготувала О.О. Мележик*

Stepan P. Pavliuk

Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0975-8099>

EDUCATIONAL WORK OF HUMANITIES SCHOLARS

AS A SIGNIFICANT FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF THE NATION

Speech at the session of the General Meeting of the National Academy of Sciences of Ukraine, April 30, 2025

Cite this article: Pavliuk S.P. Educational work of humanities scholars as a significant factor in the development of the nation (speech at the session of the General Meeting of the National Academy of Sciences of Ukraine, April 30, 2025). *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2025. (6): 75—77. <https://doi.org/10.15407/vsn2025.06.075>